

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**ΕΝΙΑΙΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2025-2026
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

**ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 18 ΜΑΪΟΥ 2026
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Α΄ ΣΕΙΡΑ**

ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: Γ074

ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΔΩΔΕΚΑ (12) ΣΕΛΙΔΕΣ

A1. Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Η αρχή ενός ειδυλλίου»

Είχα γυρίσει το κεφάλι ανάστροφα και κοίταζα
τον ουρανό με τ' άστρα ματωμένα.
Άγγιξε ο λίθος ο πελεκημένος
τη Ζώνη σου, τα μάτια σου ατημέλητα
ισιώναν την απείθαρχή μου ανάσα.
Φραγκοσυκιές, αρχή των αιωνίων.

Τώρα που βρίσκομαι κοντά σου, πόλη σιδερένια,
καλό είναι να σου δώσω κάτι δανεικά
που πριν σαράντα χρόνια πήρα από τα χέρια σου.

Πόλη με το φεγγάρι στα μαλλιά σου,
τον ήλιο ξέσκεπο, την ευωδιά ντυμένη
τα κρόσσια του Μαγιού, τη θάλασσα πλατάνι.

Εσένα θέλω, σένα λαχταρώ,
εσύ που κάποτε ήσουν άσπρο μεσοφόρι,
κι αργότερα, στου δολοφονημένου προέδρου τη γωνία,
ακίνητο κουφάρι, πατημένη θάλασσα.

Όταν η μέρα κλίνει προς το μέρος μου,
δικιά μου γίνεσαι για πάντα – μα τι τ' όφελος;
Σε τριγυρίζει τώρα συρματοπλεγμα.
Ολάκερη μια πόλη μες στο κρατητήριο.
Να μένεις έτσι εκεί να μη σαλεύεις.
Χωρίς ψωμί, νερό, χωρίς ειδήσεις.
Τα ρουχαλάκια του μωρού σε μια ταράτσα
πλένει η βροχή και σιδερώνει ο άνεμος.

Άκου με τώρα, γιατί πια δεν θα μιλήσω:
Σε λίγα χρόνια συ θ' αποδοθείς
στην κυριότητα όλων συ θα περιπέσεις.
Νόμιμοι κάτοχοι κτημάτων και οικιών,
περιβολιών, ανεμομύλων και θαλάσσης,
η κεντρική πλατεία, η αγορά,
ο Δήμος όλος με την μπάντα του και ο Κήπος
θέλουν γυρίσει πάλι προς το μέρος σου.
Και συ χαρούμενη για τα καθέκαστα θ' αφήσεις
τον ξεχασμένο σου έρωτα στην τύχη.
[...]

Ερωτήσεις

A1. (α) Στο πιο πάνω ποίημα η Αμμόχωστος παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως «ακατανίκητη έλξη» και «ανήκεστη πληγή». Να σχολιάσετε τη θέση αυτή, τεκμηριώνοντας με αναφορές από το ποίημα.

(μονάδες 15)

Ενδεικτική απάντηση:

Η Αμμόχωστος στο ποίημα παρουσιάζεται με διπλό χαρακτήρα, ως «ακατανίκητη έλξη» αλλά και ως «ανήκεστη πληγή»:

Η πόλη προβάλλεται ως αντικείμενο έντονου έρωτα και νοσταλγίας. Το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει άμεσα την επιθυμία και τον πόθο του με τη φράση «Εσένα θέλω, σένα λαχταρώ», ενώ η προσωποποίηση της πόλης («Πόλη με το φεγγάρι στα μαλλιά σου») την παρουσιάζει ως αγαπημένη γυναίκα, ιδανικοποιημένη και ελκυστική. Παράλληλα, η αναφορά στο παρελθόν («ήσουν άσπρο μεσοφύρι») υποδηλώνει την αγνότητα, την ομορφιά και την ευτυχία που συνδέονται με τη μνήμη της πόλης, ενισχύοντας τη δύναμη της έλξης που ασκεί στο ποιητικό υποκείμενο.

Η πόλη παρουσιάζεται και ως «ανήκεστη πληγή», δηλαδή ως τραύμα που δεν μπορεί να επουλωθεί. Η πόλη περιγράφεται ως «πόλη σιδερένια» και «Ολάκερη μια πόλη μες στο κρατητήριο», μεταφορές που δηλώνουν τον εγκλωβισμό και την καταπίεση λόγω της κατοχής. Επιπλέον, η εικόνα «ακίνητο κουφάρι» αποδίδει την ερήμωση και τον θάνατο της πόλης, ενώ η φράση «Χωρίς ψωμί, νερό, χωρίς ειδήσεις» τονίζει την εγκατάλειψη και τη στέρηση. Το ποιητικό υποκείμενο συνειδητοποιεί ότι, παρά την αγάπη του, η πόλη παραμένει απρόσιτη και βασανισμένη, γεγονός που εντείνει τον πόνο του.

A1. (β) Να χαρακτηρίσετε το ύφος του ποιήματος και να εξηγήσετε πώς αυτό αποδίδει τη σχέση του ποιητικού υποκειμένου με τη γενέθλια πόλη. Να τεκμηριώσετε με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους.

(μονάδες 10)

Ενδεικτική απάντηση:

Ύφος	Παράδειγμα	Σχέση ποιητικού υποκειμένου με την πόλη
Λυρικό	«τα μάτια σου ατημέλητα / ισιώναν την απείθαρχή μου ανάσα.» «Πόλη με το φεγγάρι στα μαλλιά σου, / τον ήλιο ξέσκεπο, την ευωδιά ντυμένη /	Εκφράζεται έντονα το προσωπικό (συν)αίσθημα του ποιητικού υποκειμένου και προβάλλεται μέσα από μουσικότητα, έντονη εικονοποιία, μεταφορικό λόγο η προσωπική του εμπειρία σε σχέση με την πόλη του καθώς και η οπτική του γωνία, το πώς δηλαδή την βλέπει ο ίδιος.

	τα κρόσσια του Μαγιού, τη θάλασσα πλατάνι.»	
Ερωτικό-Λυρικό	«Εσένα θέλω, σένα λαχταρώ» «Πόλη με το φεγγάρι στα μαλλιά σου»	Το ποιητικό υποκείμενο δεν βλέπει την Αμμόχωστο απλώς ως τόπο, αλλά σαν αγαπημένο πρόσωπο. Έτσι φαίνεται η βαθιά αγάπη, η τρυφερότητα και η ακατανίκητη έλξη που αισθάνεται για τη γενέθλια πόλη.
Νοσταλγικό	«εσύ που κάποτε ήσουν άσπρο μεσοφόρι»	Η πόλη συνδέεται με το παρελθόν, την αθωότητα και την ομορφιά των παλιών χρόνων. Το ύφος αυτό δείχνει ότι η σχέση του ποιητικού υποκειμένου με την πόλη στηρίζεται έντονα στη μνήμη και στον πόθο της επιστροφής.
Ελεγειακό -	«ακίνητο κουφάρι»	Η Αμμόχωστος παρουσιάζεται ως νεκρωμένη και χαμένη. Έτσι αναδεικνύεται ότι το ποιητικό υποκείμενο δεν νιώθει μόνο αγάπη, αλλά και πένθος για την πόλη του, σαν να θρηνεί ένα πολύτιμο κομμάτι της ζωής του.
Συγκινησιακό / φορτισμένο	«Χωρίς ψωμί, νερό, χωρίς ειδήσεις.» «Τα ρουχαλάκια του μωρού σε μια τaráτσα / πλένει η βροχή και σιδερώνει ο άνεμος.»	Οι εικόνες αυτές δείχνουν ότι η σχέση του ποιητικού υποκειμένου με την πόλη είναι βαθιά βιωματική και οδυνηρή. Δεν πονά μόνο για την απώλεια ενός χώρου, αλλά για την ερήμωση μιας ζωντανής πατρίδας, γεμάτης ανθρώπινες παρουσίες και αναμνήσεις.
Δραματικό	«Σε τριγουρίζει τώρα συρματόπλεγμα.» «Ολάκερη μια πόλη μες στο κρατητήριο.»	Το ύφος αυτό αποδίδει τη βίαιη απομάκρυνση και το δύσκολο της επιστροφής. Η σχέση του ποιητικού υποκειμένου με την πόλη γίνεται τραγική, γιατί η πόλη που αγαπά παραμένει φυλακισμένη και απρόσιτη.

A2. Αλμπέρ Καμύ, «Γράμμα σ' ένα φίλο Γερμανό» (απόσπασμα)

[...] Αφήστε καλύτερα να σας διηγηθώ το εξής: Από μια φυλακή που ξέρω, κάπου στη Γαλλία, μian αυγή ένα φορτηγό, που τ' οδηγούσαν οπλισμένοι στρατιώτες, μεταφέρει έντεκα Γάλλους στο νεκροταφείο, όπου θα τους τουφεκίσετε. Από τους έντεκα οι πέντε ή έξι είχαν κάνει πραγματικά κάτι: ένα παράνομο φυλλάδιο, μερικές συναντήσεις – και πιο πολύ η άρνηση. Κάθονται ασάλευτοι στο εσωτερικό του φορτηγού, με το φόβο φωλιασμένο στην καρδιά τους βέβαια, αλλά θα τολμούσα να πω, με τον κοινό φόβο που σφίγγει κάθε άνθρωπο μπροστά στο άγνωστο, ένα φόβο που το κουράγιο συμφιλιώνεται μαζί του. Οι άλλοι δεν έκαναν τίποτε. Και το να νιώθεις ότι πεθαίνεις από πλάνη ή σαν θύμα κάποιας αδιαφορίας, κάνει πιο δύσκολη αυτή την ώρα. Ανάμεσά τους, ένα παιδί δεκάξι χρονών. Γνωρίζετε το πρόσωπο των

εφήβων μας, δεν θέλω να μιλήσω γι' αυτό. Αυτό εγκαταλείπεται στο φόβο, λεία του, χωρίς ντροπή. Μην παίρνετε το περιφρονητικό σας χαμόγελο, τρίζουν τα δόντια του. Βάλατε κοντά του έναν εξομολόγο, που έργο του είναι ν' απαλύνει σ' αυτούς τους ανθρώπους τη σκληρή ώρα που περιμένουν. Πιστεύω πως μπορώ να πω ότι η συζήτηση για τη μέλλουσα ζωή με ανθρώπους που σε λίγο θα εκτελεστούν δεν τακτοποιεί τίποτε. Είναι πάρα πολύ δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι δεν τελειώνουν όλα στον κοινό λάκκο. Οι φυλακισμένοι μένουν βουβοί μέσα στο φορτηγό. Ο ιερέας στρέφεται προς το παιδί, σωριασμένο στη γωνιά του. Εκείνο θα τον καταλάβει καλύτερα. Το παιδί απαντά, γαντζώνεται απ' αυτή τη φωνή, η ελπίδα ξανάρχεται. Και στην πιο βουβή φρίκη, αρκεί καμιά φορά να μιλήσει ένας άνθρωπος και θαρρείς πως όλα θα φτιάξουν. Δεν έκανα τίποτε, λέει το παιδί. – Ναι, λέει ο ιερέας, αλλά δεν είναι αυτό το θέμα τώρα. Πρέπει να ετοιμαστείς να πεθάνεις. – Δεν είναι δυνατό να μη σε καταλαβαίνουν. – Είμαι φίλος σου κι ίσως σε καταλαβαίνω. Αλλά είναι πια αργά, θα 'μαι κοντά σου, κι ο Καλός Θεός επίσης. Θα δεις, θα 'ναι εύκολο. [...]

Αλλά το πλατάγισμα του μουσαμά, ο υγρός και δυνατός αγέρας του πρωινού που ορμάει μέσα στο φορτηγό, κάνουν τον ιερέα και τους καταδίκους να στρέψουν τα πρόσωπά τους. Ένα δευτερόλεπτο ακόμα, ο ιερέας απενίζει προσεχτικά τα πρόσωπα αυτών των ανθρώπων, που τον κοιτάζουν σιωπηλά. Ένα δευτερόλεπτο που ο άνθρωπος του Θεού πρέπει ν' αποφασίσει ανάλογα με την κλίση του, αν είναι με τους δήμιους ή με τους μάρτυρες. Αλλά να που χτύπησε στο χώρισμα που τον απομονώνει από τους συντρόφους του. «Achtung!» Το σήμα κινδύνου δόθηκε. Δυο στρατιώτες ρίχνονται στο φορτηγό και συγκρατούν τους φυλακισμένους. Δυο άλλοι πηδούν κάτω και τρέχουν μέσα στα χωράφια. Ο ιερέας, λίγα βήματα πιο κει από το φορτηγό, στημένος στην άσφαλο, δοκιμάζει να τους ακολουθήσει με το βλέμμα μέσα από την καταχνιά. Στο φορτηγό οι άντρες ακούν μονάχα τους κρότους αυτού του κυνηγητού, τα πνιγμένα ξεφωνητά, έναν πυροβολισμό, τη σιωπή, κατόπιν φωνές να πλησιάζουν, τέλος ένα υπόκωφο ποδοκρότημα. Ξανάφεραν το παιδί. [...]

Σας ξέρω, θα φανταστείτε πολύ καλά τα υπόλοιπα. Αλλά πρέπει να μάθετε ποιος μου διηγήθηκε αυτή την ιστορία. Είναι ένας Γάλλος παπάς. Μου 'λεγε: «Ντρέπομαι γι' αυτόν τον άνθρωπο και μ' ευχαριστεί να σκέφτομαι ότι ούτε ένας Γάλλος παπάς δεν θα 'χε δεχτεί να βάλει το Θεό του στην υπηρεσία του εγκλήματος». Ήταν αλήθεια. Απλώς, αυτός ο ιερέας σκεφτόταν σαν εσάς. Ακόμα και μέσα στην πίστη του το βρήκε φυσικό να υπηρετήσει τη χώρα του. Κι οι ίδιοι οι θεοί στον τόπο σας είναι στρατευμένοι. Είναι μαζί σας, όπως λέτε, αλλά με τη βία. Δε διακρίνετε πια τίποτε, δεν είσατε παρά μια ορμή. Κι αγωνίζεστε τώρα με μόνα τα μέσα της τυφλής οργής, αφοσιωμένοι στα όπλα και στα βλήματα πίοτερο παρά στην τάξη των ιδεών, επιμένοντας πεισματικά στο να μπερδεύετε τα πάντα, ν' ακολουθείτε την έμμονη ιδέα σας. Εμείς ξεκινήσαμε από τη διάνοηση και τους δισταγμούς της, ανίκανοι απέναντι στην οργή. Αλλά να που η περιπλάνηση τώρα τέλειωσε. Έφτασε ένα παιδί νεκρό, για να προσθέσουμε στη διάνοηση την οργή και στο εξής είμαστε δυο ενάντια σ' έναν [...].

Δεκέμβριος 1943

Ερωτήσεις

A2. (α) Ο συγγραφέας Αλμπέρ Καμύ, στα *Γράμματα σ' ένα φίλο Γερμανό*, «βάζει αντιμέτωπες δυο στάσεις κι όχι δυο έθνη». Να εξηγήσετε τι σημαίνει αυτή η θέση και να αναφέρετε πώς επιβεβαιώνεται μέσα από το πιο πάνω απόσπασμα. Να τεκμηριώσετε με **δύο (2)** αναφορές από το συγκεκριμένο απόσπασμα.

(μονάδες 15)

Ενδεικτική απάντηση:

Ο Αλμπέρ Καμύ στα *Γράμματα σ' ένα φίλο Γερμανό* μιλάει για το βαθύ ιδεολογικό χάσμα, που χωρίζει τον ναζισμό από την ευρωπαϊκή διάνοηση και δίνει την πνευματική διάσταση του αντιστασιακού αγώνα των Γάλλων. Όπου μέσα στα *Γράμματα* λέει «εσείς» δεν εννοεί «εσείς οι Γερμανοί», αλλά «εσείς οι Ναζί». Και όταν λέει «εμείς» δε σημαίνει πάντα «εμείς οι Γάλλοι», αλλά «εμείς οι ελεύθεροι Ευρωπαίοι». Ουσιαστικά, ο συγγραφέας διακηρύττει τη δύναμη της ανθρωπιάς και του πνεύματος, καταδικάζοντας ταυτόχρονα το παράλογο που φέρει ο πόλεμος, το μίσος, η αδιαλλαξία.

Μέσα από το απόσπασμα επιβεβαιώνεται η θέση αυτή αφού διαφαίνεται η σύγκρουση ανάμεσα στην ιδεολογία της εξουσίας και της κυριαρχίας με εκείνη της ελευθερίας και της διάνοησης, η δύναμη των όπλων απέναντι στη δύναμη του ανθρώπινου πνεύματος.

Τεκμηρίωση:

- αθώοι κατάδικοι («Οι άλλοι δεν έκαναν τίποτε») οδηγούνται στον τόπο εκτέλεσης από οπλισμένους Γερμανούς στρατιώτες (απάνθρωπη βία των ναζί VS αθωότητα)
- οι κατάδικοι που είχαν εμπλοκή πέρα από φόβο νιώθουν και ικανοποίηση για την αγωνιστική τους δράση απέναντι στα εγκλήματα των Ναζί («ένα φόβο που το κουράγιο συμφιλιώνεται μαζί του»)
- ο ιερέας ενώ θα έπρεπε να απαλύνει τον πόνο του παιδιού και των κατάδικων σε αυτή τη σκληρή ώρα είναι αδιάφορος απέναντι στα αισθήματα του παιδιού («Πρέπει να ετοιμαστείς να πεθάνεις. – Δεν είναι δυνατό να μη σε καταλαβαίνουν»). Σαν ένα γρανάζι της ναζιστικής ιδεολογίας ο ιερέας δεν έχει αρχές και αλτρουϊστικά αισθήματα και αδιαφορεί για τα καθήκοντά του στο Θεό και στους ανθρώπους.
- ο ιερέας παραδίνεται άνευ όρων στη ναζιστική ιδεολογία και προδίδει στους στρατιώτες την απόπειρα του παιδιού, μετά από μια στιγμιαία ταλάντευση («αν είναι με τους δήμιους ή με τους μάρτυρες»). Βάζει πάνω από θείες και ανθρώπινες αξίες τη ναζιστική ιδεολογία
- οι σκέψεις του συγγραφέα που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τη συμπεριφορά του Γερμανού ιερέα, που μαζί με τους ναζί αρνούνται κάθε αξία και στρατεύουν ακόμη και τον Θεό στην υπηρεσία της βίας. («Ντρέπομαι γι' αυτόν τον άνθρωπο και μ' ευχαριστεί να σκέφτομαι ότι ούτε ένας Γάλλος παπάς δεν θα 'χε δεχτεί να βάλει το Θεό του στην υπηρεσία του εγκλήματος»)

- αντιπαραβάλλονται οι διαχρονικές αξίες και τα υψηλά ιδεώδη όπως η δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη, η ιδέα της ευτυχίας και του ανθρώπου με την έλλειψη σεβασμού στις ανθρώπινες αξίες, το μίσος, την απαξίωση προς τη ζωή, το παράλογο, όλα στην υπηρεσία της βίας. («Κι αγωνίζεστε τώρα με μόνα τα μέσα της τυφλής οργής... Έφτασε ένα παιδί νεκρό, για να προσθέσουμε στη διανόηση την οργή και στο εξής είμαστε δυο ενάντια σ' έναν..»)

A2. (β) Να προσδιορίσετε **έναν (1)** αφηγηματικό τρόπο τον οποίο αξιοποιεί ο συγγραφέας για να αποδώσει τη μεταφορά των μελλοθανάτων στο φορτηγό και να εξηγήσετε πώς αυτός δημιουργεί δραματική ατμόσφαιρα.

(μονάδες 10)

Ενδεικτική απάντηση:

Αφηγηματικός τρόπος:

- **αφήγηση:** μέσα από την αφήγηση παρουσιάζεται η πορεία των Γάλλων κατάδικων προς το εκτελεστικό απόσπασμα. Με την εξιστόρηση του περιστατικού της μεταφοράς των κατάδικων δημιουργείται μια δραματική ατμόσφαιρα, καθώς δεν δίνονται πολλές λεπτομέρειες για τον χρόνο και τον χώρο, αλλά ο συγγραφέας εστιάζει στην ψυχουσυναισθηματική κατάσταση των μελλοθάνατων. Μας μεταφέρει, μάλιστα, και τις πιο βαθιές σκέψεις των ηρώων («με το φόβο φωλιασμένο στην καρδιά τους βέβαια, αλλά θα τολμούσα να πω, με τον κοινό φόβο που σφίγγει κάθε άνθρωπο μπροστά στο άγνωστο,»), τα κίνητρά τους και τις επιθυμίες τους κάτι που εντείνει περισσότερο τη δραματικότητα.
- **περιγραφή:** μέσα από τη ρεαλιστική περιγραφή ο συγγραφέας φωτίζει την αφήγηση με διάφορες άμεσες ή έμμεσες πληροφορίες που σχετίζονται με τη μεταφορά των μελλοθάνατων. Σκιαγραφεί τα πρόσωπα εστιάζοντας στην περιγραφή τόσο των πράξεών τους όσο και των συναισθημάτων τους. Οι κατάδικοι περιγράφονται ως βουβοί, ασάλευτοι και φοβισμένοι. Ιδιαίτερο σημείο αναφοράς η περιγραφή της ψυχосύνθεσης του παιδιού σε αντιδιαστολή με τον ιερέα κάτι που εντείνει περισσότερο τη δραματικότητα.
- **διάλογος:** μέσα από τον διάλογο του μικρού με τον ιερέα εντείνεται ακόμη περισσότερο η δραματικότητα της σκηνής που περιγράφει ο συγγραφέας. Δίνεται η δυνατότητα να σκιαγραφηθεί η προσωπικότητα και η ψυχосύνθεση του παιδιού και του ιερέα μέσα από τα λεγόμενά τους, το πως επικοινωνούν ή αντιπαρατίθενται. Αναδεικνύεται, έτσι, η σύγκρουση ανάμεσα στην σκληρότητα και τον αμοραλισμό και στον ανθρώπινο πόνο και την απελπισία
- **σχόλιο:** ο αφηγητής μεταφέρει το δικό του σχόλιο προσπαθώντας να αποδώσει καλύτερα τη συναισθηματική κατάσταση των καταδικών κατά τη μεταφορά τους στον τόπο εκτέλεσης. Έτσι, ενισχύεται περισσότερο η δραματικότητα της σκηνής («Και το να νιώθεις ότι πεθαίνεις από πλάνη ή σαν θύμα κάποιας αδιαφορίας, κάνει πιο δύσκολη αυτή την ώρα»)

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Οδυσσέας Ελύτης, «Η Μαρίνα των βράχων»

Έχεις μια γεύση τρικυμίας στα χείλη –Μα πού γύριζες
Ολημερίς τη σκληρή ρέμβη της πέτρας και της θάλασσας
Αετοφόρος άνεμος γύμνωσε τους λόφους
Γύμνωσε την επιθυμία σου ως το κόκαλο
Κι οι κόρες των ματιών σου πήρανε τη σκυτάλη της Χίμαιρας
Ριγώνοντας μ' αφρό τη θύμηση!
Πού είναι η γνώριμη ανηφοριά του μικρού Σεπτεμβρίου
Στο κοκκινόχωμα όπου έπαιζες θωρώντας προς τα κάτω
Τους βαθιούς κυμώνες των άλλων κοριτσιών
Τις γωνιές όπου οι φίλες σου άφηναν αγκαλιές τα δυοσμαρίνια

–Μα πού γύριζες;
Ολονυχτίς τη σκληρή ρέμβη της πέτρας και της θάλασσας
Σου 'λεγα να μετράς μες στο γδυτό νερό τις φωτεινές του μέρες
Ανάσκελη να χαίρεσαι την αυγή των πραγμάτων
Ή πάλι να γυρνάς κίτρινους κάμπους
Μ' ένα τριφύλλι φως στο στήθος σου ηρωίδα ιάμβου

Έχεις μια γεύση τρικυμίας στα χείλη
Κι ένα φόρεμα κόκκινο σαν το αίμα
Βαθιά μες στο χρυσάφι του καλοκαιριού
Και τ' άρωμα των γυακίνθων –Μα πού γύριζες

Κατεβαίνοντας προς τους γιαλούς τους κόλπους με τα βότσαλα
Ήταν εκεί ένα κρύο αρμυρό θαλασσόχορτο
Μα πιο βαθιά ένα ανθρώπινο αίσθημα που μάτωνε
Κι άνοιγες μ' έκπληξη τα χέρια σου λέγοντας τ' όνομά του
Ανεβαίνοντας ανάλαφρα ως τη διαύγεια των βυθών
Όπου σελάγιζε ο δικός σου ο αστερίας.
Άκουσε ο λόγος είναι των στερνών η φρόνηση
Κι ο χρόνος γλύπτης των ανθρώπων παράφορος
Κι ο ήλιος στέκεται από πάνω του θηρίο ελπίδας
Κι εσύ πιο κοντά του σφίγγεις έναν έρωτα
Έχοντας μια πικρή γεύση τρικυμίας στα χείλη.
Δεν είναι για να λογαριάζεις γαλανή ως το κόκαλο
άλλο καλοκαίρι,
Για ν' αλλάξουνε ρέμα τα ποτάμια
Και να σε πάνε πίσω στη μητέρα τους,

Για να ξαναφιλήσεις άλλες κερασιές
Ή για να πας καβάλα στο μάϊστρο

Στυλωμένη στους βράχους δίχως χτες και αύριο.
Στους κινδύνους των βράχων με τη χτενισιά της θύελλας
Θ' αποχαιρετήσεις το αίνιγμά σου.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Οδυσσέας Ελύτης «Η πεντάμορφη στον κήπο»

Ξύπνησες τη σταλαγματιά της μέρας
Επάνω στην αρχή του τραγουδιού των δέντρων
Ω τι ωραία που είσαι
Με τα χαρούμενα μαλλιά σου ξέπλεκα
Και με τη βρύση που ήρθες ανοιχτή
Για να σ' ακούω που ζεις και που διαβαίνεις!
Ω τι ωραία που είσαι
Τρέχοντας με το χνούδι της κορυδαλλένιας
Γύρω από τις μοσκιές που σε φυσούνε
Καθώς φυσάει ο στεναγμός το πούπουλο
Μ' ένα μεγάλον ήλιο στα μαλλιά
Και με μια μέλισσα στη λάμψη του χορού σου

Ω τι ωραία που είσαι
Με το καινούριο χώμα που πονείς
Από τη ρίζα έως την κορυφή των ίσκιων
Ανάμεσα στα δίχτυα των ευκάλυπτων
Με τον μισό ουρανό μέσα στα μάτια σου
Και με τον άλλον στα μάτια που αγαπάς
Ω τι ωραία που είσαι
Καθώς ξυπνάς τον μύλο των ανέμων
Και γέρνεις τη φωλιά σου αριστερά
Για να μην πάει χαμένος τόσοσ έρωτας
Για να μην παραπνευθεί ούτε μια σκιά
Στην ελληνίδα πεταλούδα που άναψες
Ψηλά με την αυγερινή ευφροσύνη σου
Γεμάτη από τη χλόη της ανατολής
Γεμάτη απ' τα πρωτάκουστα πουλιά
Ω τι ωραία που είσαι
Ρίχνοντας τη σταλαγματιά της μέρας
Επάνω στην αρχή του τραγουδιού των δέντρων!

Ερωτήσεις

B1. (α) Να παρουσιάσετε τη γυναικεία μορφή, όπως αυτή εμφανίζεται σε καθένα από τα δύο ποιήματα, αναφέροντας **δύο (2)** στοιχεία της από κάθε ποίημα και τεκμηριώνοντας την απάντησή σας. Ακολουθώντας, να προσδιορίσετε τι συμβολίζει αυτή σε κάθε περίπτωση.

(μονάδες 25)

Ενδεικτική απάντηση:

«Η Μαρίνα των βράχων»

Η γυναικεία μορφή	Τεκμηρίωση
Παρουσιάζεται ως νέα κοπέλα με έντονη συναισθηματική ταραχή/ένταση.	«Έχεις μια γεύση τρικυμίας στα χείλη»
Προσηλωμένη σε κάποια σκέψη ή συναίσθημα που την καθιστά καθηλωμένη σ' ένα σκληρό και τραχύ φυσικό περιβάλλον.	«Ολημερίς τη σκληρή ρέμβη της πέτρας και της θάλασσας»
Αποκαλύπτονται οι σκέψεις και οι επιθυμίες της / Βιώνει την αφύπνιση της επιθυμίας.	«Γύμνωσε την επιθυμία σου ως το κόκαλο»
Βρίσκεται σε κατάσταση έντονης πνευματικής εγρήγορσης / Διακρίνει το πραγματικό από το ονειρώδες.	«Κι οι κόρες των ματιών σου πήρανε τη σκυτάλη της Χίμαιρας»
Αντιπαραβάλλεται με την προηγούμενη αθώα φάση της ζωής της.	«Πού είναι η γνώριμη ανηφοριά του μικρού Σεπτεμβρίου/ Στο κοκκινόχωμα όπου έπαιζες θωρώντας προς τα κάτω»
Απεικονίζεται με ευχάριστη διάθεση, με ένταση, με το χρώμα του πάθους και να μοσχοβολάει	«Κι ένα φόρεμα κόκκινο σαν το αίμα» / Και τ' άρωμα των γυακίνθων
Γνωρίζει τη σκληρή πλευρά της ζωής. Φέρει μέσα της ένα βαθύ και επώδυνο συναίσθημα. / Έκπληκτη μπροστά στο αναπάντεχο αίσθημα που της προκαλεί πόνο	«Μα πιο βαθιά ένα ανθρώπινο αίσθημα που μάτωνε» / Κι άνοιγες μ' έκπληξη τα χέρια σου
Επιστρέφει στην κατάσταση της αθώας ειλικρίνειας	«Ανεβαίνοντας ανάλαφρα ως τη διαύγεια των βυθών»
Μένει προσηλωμένη στον έρωτα.	«Σφίγγεις έναν έρωτα»
Δεν θα έχει πλέον την πληθώρα των επιλογών της νεαρής ηλικίας ούτε και το παρελθόν θα έχει σημασία.	«Στυλωμένη στους βράχους δίχως χτες και αύριο»
Χάνει την αινιγματικότητά της - παύει να είναι μυστήριο.	«Θ' αποχαιρετήσεις το αίνιγμά σου.»

«Η Πεντάμορφη στον κήπο»

Η γυναικεία μορφή	Τεκμηρίωση
Συνδέεται με την αρχή της ημέρας και την αναγέννηση της φύσης.	«Ξύπνησες τη σταλαγματιά της μέρας / Επάνω στην αρχή του τραγουδιού των δέντρων»
Παρουσιάζεται ως μια φωτεινή και λαμπερή μορφή.	«Μ' ένα μεγάλο ήλιο στα μαλλιά»
Εντάσσεται αρμονικά στο φυσικό τοπίο.	«Ανάμεσα στα δίχτυα των ευκάλυπτων»
Αποδίδεται με φρεσκάδα και νεότητα.	«Γεμάτη από τη χλόη της ανατολής»
Υμνείται από το ποιητικό υποκείμενο για την ομορφιά της.	«Ω τι ωραία που είσαι»
Κινείται με ιδιαίτερη ζωντάνια και χάρη.	«Τρέχοντας με το χνούδι της κορυδαλλένιας»
Συνδέεται με τον έρωτα και τη χαρά της ζωής.	«Για να μην πάει χαμένος τόσος έρωτας»

Συμβολισμός γυναικείας μορφής:

«Η Μαρίνα των βράχων»

- **Συμβολίζει την εφηβεία και τη μεταβατική φάση προς την ενηλικίωση**
«Έχεις μια γεύση τρικυμίας στα χείλη» - «Στυλωμένη στους βράχους δίχως χτες και αύριο. / Στους κινδύνους των βράχων με τη χτενισιά της θύελλας / Θ' αποχαιρετήσεις το αίνιμά σου.»
(Η «τρικυμία» αποδίδει τις εσωτερικές διακυμάνσεις της νεότητας, την ένταση και τις πολυποικίλες διακυμάνσεις των εφήβων / ο «βράχος» αποδίδει τη στασιμότητα/την ωρίμανση.)
- **Συμβολίζει την εσωτερική αναζήτηση/περιπλάνηση και μια παράδοση στις προσωπικές ανησυχίες.**
«Μα πού γύριζες / Ολημερίς» , «Μα πού γύριζες / Οληνυχτίς»
(Η ευμετάβλητη ηρωίδα, η έφηβη κοπέλα που βιώνει τις συνεχείς μεταβολές στη διάθεση αλλά και στον τρόπο θέασης της ζωής, που χαρακτηρίζουν τα χρόνια της εφηβείας.)
- **Συμβολίζει το αίνιγμα και τη ρευστότητα της νεότητας**
«Θ' αποχαιρετήσεις το αίνιμά σου»
(Η νεότητα ως μυστήριο που χάνεται με την ωρίμανση / η διαμόρφωση του ανθρώπου γίνεται και το αίνιγμα λύνεται)
- **Συμβολίζει τη σταδιακή ενηλικίωση**
«Κατεβαίνοντας προς τους γιαλούς τους κόλπους με τα βότσαλα / Ήταν εκεί ένα κρύο αρμυρό θαλασσόχορτο / Μα πιο βαθιά ένα ανθρώπινο αίσθημα που μάτωνε / Κι άνοιγες μ' έκπληξη τα χέρια σου λέγοντας τ' όνομά του / Ανεβαίνοντας ανάλαφρα ως τη διαύγεια των βυθών»

(Από τις ομορφιές της ζωής περνάμε στην σκληρή πλευρά της ζωής, με τον πόνο που συνοδεύει κάθε ζωντανή ύπαρξη)

«Η Πεντάμορφη στον κήπο»

- **Συμβολίζει την αναγέννηση και το νέο ξεκίνημα**
«Ξύπνησες τη σταλαγματιά της μέρας»
(Η γυναίκα ταυτίζεται με την αυγή.)
- **Συμβολίζει το φως και τη ζωτική ενέργεια**
«Μ' ένα μεγάλον ήλιο στα μαλλιά»
(Ταύτιση με τον ήλιο: πηγή ζωής.)
- **Συμβολίζει την αρμονία με τη φύση**
«Γεμάτη από τη χλόη της ανατολής»
(Η μορφή ενσωματώνεται στο φυσικό τοπίο.)
- **Συμβολίζει τη δημιουργική δύναμη του έρωτα**
«Για να μην πάει χαμένος τόσος έρωτας»
(Η γυναίκα ως φορέας ερωτικής πληρότητας.)

B1. (β) Να εντοπίσετε **δύο (2)** κοινά χαρακτηριστικά του υπερρεαλισμού στα δύο ποιήματα και να εξηγήσετε ποιο είναι το αποτέλεσμα της χρήσης τους σε κάθε ποίημα. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους.

(μονάδες 25)

Ενδεικτική απάντηση:

Χαρακτηριστικό	Τεκμηρίωση	«Η Μαρίνα των βράχων»	«Η Πεντάμορφη στον κήπο»
Τολμηρές μεταφορές και απρόσμενες εικόνες	Η Μαρίνα των βράχων»: «Έχεις μια γεύση τρικυμίας στα χείλη» «Η Πεντάμορφη στον κήπο»: «Μ' ένα μεγάλον ήλιο στα μαλλιά»	Δημιουργεί ένταση και εσωτερική ταραχή. Αποδίδει την ψυχική σύγκρουση της μορφής.	Δημιουργεί φωτεινότητα και εξιδανίκευση. Προβάλλει την ομορφιά και τη ζωντάνια.
Συνειρμική σύνδεση εικόνων	Η Μαρίνα των βράχων»: «Αετοφόρος άνεμος... / Γύμνωσε την επιθυμία σου...» «Η Πεντάμορφη στον κήπο»: «με μια μέλισσα στη λάμψη του χορού σου»	Μεταβαίνει από το φυσικό στο εσωτερικό, ενισχύοντας την ένταση και την ψυχική ρευστότητα.	Δημιουργεί ελευθερία και κίνηση. Αποδίδει χαρούμενη και ανάλαφρη διάθεση.
Σύμμιξη αισθήσεων	Η Μαρίνα των βράχων»: «γεύση τρικυμίας»	Εντείνει τη σύγχυση και την	Δημιουργεί αίσθηση φρεσκάδας και

	«Η Πεντάμορφη στον κήπο»: «σταλαγματιά της μέρας»	εσωτερική αναστάτωση.	πρωινού, ζωντανού κόσμου.
Προσωποποίηση αφηρημένων εννοιών	Η Μαρίνα των βράχων»: «ο χρόνος γλύπτης των ανθρώπων» «Η Πεντάμορφη στον κήπο»: «Ξύπνησες τη σταλαγματιά της μέρας»	Δίνει δύναμη στον χρόνο. Ενισχύει τον στοχασμό και τη σοβαρότητα.	Ζωντανεύει τη φύση. Δημιουργεί μαγική και αισιόδοξη εικόνα.
Υπέρβαση της λογικής / φαντασιακές εικόνες	Η Μαρίνα των βράχων»: «ήλιος... θηρίο ελπίδας» «Η Πεντάμορφη στον κήπο»: «ήλιο στα μαλλιά»	Ενισχύει το δραματικό και έντονο στοιχείο.	Δημιουργεί ονειρική και εξιδανικευμένη εικόνα.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΛΥΣΕΩΝ